

Fråga bl.a. om en tjänsteman vid socialförvaltningen har kunnat fatta ett beslut angående vissa prioriteringar av arbetsuppgifter inom nämndens verksamhetsområde

AA riktade i en anmälan till JO kritik mot Socialnämnden i Gävle kommun angående handläggningen av ett ärende rörande hennes son, BB, född 1986. Hon var missnöjd med att socialtjänsten inte hade medverkat vid ett polisförhör när BB blev anklagad för ett grovt och allvarligt brott. Hon klagade också på att hon i två års tid hade sökt hjälp hos socialtjänsten för BB utan att få det.

Socialnämnden anmodades att göra en utredning och att yttra sig över vad som framfördes i anmälan. Nämnden överlämnade följande remissvar.

AA har i anmälan till JO framfört klagomål över områdesgruppens handläggning av ärende gällande hennes son BB född 1986. Av AA:s skrivelse framgår att hon, utifrån sonens problematik, i två års tid sökt hjälp vid socialtjänsten och då erhållit avslag på insatser. Av hennes skrivelse framgår också att socialtjänsten avstått från att medverka vid ett polisförhör under hösten 2002 då hennes son anklagades för ett grovt och allvarligt brott.

Vid genomgång av handlingarna i ärendet och efter samtal med handläggare och områdeschef framkommer följande.

BB blev i maj 2001 aktuell vid Sätra områdeskontor efter en anmälan från skolans rektor. Skolan kände en stor oro för BB på grund av hans utåtagerande beteende i skolan. Socialtjänsten inleder den 12 juni en utredning. Familjen erbjuds ett nätverksmöte som genomförs den 13 juni 2001 och som kommer fram till en planering som skall gälla över sommaren. Utredningen avslutas med gjord överenskommelse.

I maj 2002 ansöker modern om stöd i föräldrarollen då hon är orolig för BB:s upprepade aggressionsproblematik. Socialtjänsten inleder utredning 4 juli 2002. Familjen aktualiseras vid socialtjänstens resursteam för regelbundna samtal och BB skall ges tillfälle att delta i socialtjänstens öppenvårdsinsats påverkansprogrammet som är en gruppverksamhet som skall tydliggöra olika konsekvenser av brott. Under utredningstidens gång anser modern att situationen förändrats och att hon tror att familjen klarar sig utan insatser från socialtjänsten och tackar därför nej till erbjudandet om samtal vid resursteamet. En bedömning görs att utredningen kan avslutas utan insats, då familjen inte önskar hjälp och situationen i hemmet förändrats och blivit lugnare. Överenskommelse görs om en uppföljning av situationen inom tre månader. Inbjudan till en uppföljningsträff skickas till AA den 4:e februari 2003 som dock avböjer erbjudandet om träff.

Vad gäller att socialtjänsten inte medverkade vid ett polisförhör under hösten 2002 när sonen enligt modern anklagades för ett grovt och allvarligt brott så stämmer detta. Utifrån den telefonkontakt som togs av polisen för att efterhöra socialtjänstens möjlighet att delta vid det aktuella polisförhöret gjordes bedömningen att socialtjänsten inte hade möjlighet att medverka. Socialtjänsten har förutom denna telefonkontakt inte i efterhand erhållit någon polisanmälan om brott eller något besked från åklagare rörande BB:s medverkan i denna händelse.

Områdesgrupp Sättra-Norr hade under 2002 en mycket hög arbetsbelastning. Den kraftiga ökningen av nya aktualiseringar i kombination med vakanser och sjukskrivningar i personalstyrkan var orsaken till detta. I det områdesbaserade sociala arbetet med barn och familjer görs löpande prioriteringar av olika slag. Under hösten 2002, från september till och med december, beslutade områdeschefen vid Sättra-Norr om mer generella nedprioriteringar av vissa ärendegrupper.

- Ingen medverkan vid avhysningar av barnfamiljer – *endast medverkan genom biståndsenhetens (socialbidrag) handläggare.*
- Ingen möjlighet att kalla barn på samtal vid mindre allvarliga brottsliga förseelser – *hänvisas till socialtjänstens rådgivning vid Gävle familjecenter.*
- Ingen medverkan vid förhör med ungdomar hos polisen.
- Inga omprövningar av kontaktfamiljer.
- Ingen medverkan i allmänna samarbetsträffar.
- Intensivt erbjuda familjehem och HVB-hem reseersättning för att komma till områdeskontoret för att minska handläggarnas restider.

Under de fyra månader restriktionerna gällde var prioriteringarna inte absoluta, undantag kunde göras i det individuella fallet.

Områdesgrupp Sättra-Norr har sedan senhösten 2002 en upparbetad samverkan med polisens ungdomsrotel. Samarbetet har utvecklats gällande regelbundna träffar för allmänna frågor mellan socialtjänstens ungdomssekreterare och polisens ungdomsrotel. Överenskommelse har gjorts gällande socialtjänstens medverkan vid polisförhör. Rutiner för kontakter och bedömning har gemensamt tagits fram. Inriktningen är att socialtjänsten medverkar i de förhör som bedöms vara mest angelägna utifrån ungdomens sociala situation eller arten av det aktuella brottet. Slutligen har en överenskommelse gjorts om gemensamt fältarbete/förebyggande arbete vid speciella tillfällen/arrangemang. Förutom att den överenskomna uppföljningsträffen blev framskjuten ett par månader så får ärendets handläggning anses vara korrekt.

Till yttrandet fogades BB:s personakt. AA kommenterade remissyttrandet.

I ett beslut den 31 mars 2005 anförde *JO André* följande.

JO:s huvuduppgift är att granska att myndigheter och andra som står under JO:s tillsyn följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med denna granskning är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt de regler för förfarandet som gäller för dem, dvs. om myndigheterna har agerat korrekt i formellt hänseende.

När det gäller den del av AA:s anmälan som avser att hon inte har fått tillräcklig hjälp för BB, har socialförvaltningen haft att göra en bedömning av vilka åtgärder som behövde vidtas. JO brukar inte uttala sig om myndigheters bedömningar i enskilda ärenden. Vad som har kommit fram angående handläggningen av ärendet rörande BB föranleder mig inte att frågå denna princip.

Jag övergår nu till att behandla frågan om någon från socialförvaltningen borde ha varit närvarande då polisen förhörde BB.

Av 6 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) följer att polisen genast skall underrätta socialnämnden, när någon som inte har fyllt arton år är skäligen misstänkt för brott. Enligt 7 § LUL skall, vid förhör med den som inte har fyllt arton år och som är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa, företrädare för socialtjänsten närvara om det är möjligt och det kan ske utan men för utredningen. I förarbetena till 7 § LUL anfördes att det av flera olika skäl är viktigt att socialnämnden blir underrättad i ett tidigt skede när en ung person är misstänkt för brott. Möjligheterna ökar därigenom för företrädare för socialtjänsten att medverka under brottsutredningarna. Det blir exempelvis rent praktiskt lättare att ordna så att någon från socialtjänsten kan närvara vid förhör med den unge. Det finns med en sådan ordning också förutsättningar för att snabbt genomföra den utredning om den unges levnadsomständigheter som måste göras. En tidig underrättelse ger också socialnämnden möjlighet att agera på ett tidigt stadium för att få i gång olika stödåtgärder (prop. 1994/95:12 s. 66).

När det gäller socialtjänstens närvaro vid polisförhör med den unge anfördes i propositionen (s. 67) att detta innebär ett stöd för den unge samtidigt som socialtjänsten får information om brottet och omständigheterna omkring detta. Vidare framhölls att socialtjänsten, genom att närvara vid förhöret, på ett tidigt stadium kan etablera kontakt med den unge, liksom med hans föräldrar, som normalt också skall kallas till förhöret.

Frågan om företrädare för socialtjänsten bör närvara vid polisförhöret med den unge diskuterades av Utredningen om handläggning av ungdomsmål, som ansåg att det finns uppenbara fördelar med att företrädare från socialtjänsten är närvarande vid polisförhören. I utredningens betänkande (SOU 1999:108 s. 130) anfördes följande.

Inte minst kan detta innebära en snabbare handläggning och en tidig reaktion på brottet. Det är givetvis så att möjligheterna för socialtjänsten att vara närvarande skiftar på grund av olika lokala förhållanden. Att göra socialtjänstens medverkan obligatorisk eller på annat sätt genom författning utöka dess skyldighet anser utredningen inte vara en framkomlig väg. Det måste dock enligt utredningens mening vara en målsättning att socialtjänsten närvarar så ofta som möjligt. Ett annat sätt att öka närvaron skulle kunna vara att Rikspolisstyrelsen ger tydliga anvisningar för hur socialtjänsten skall beredas tillfälle att vara närvarande vid förhören. Med tanke på de skiftande lokala förutsättningarna anser dock utredningen att de berörda myndigheterna bör träffa lokala överenskommelser i syfte att underlätta socialtjänstens närvaro ... Enligt utredningens mening kan det på detta sätt bli möjligt att öka omfattningen av socialtjänstens medverkan.

AA har i sin anmälan till JO anført att BB var misstänkt för ett ”grovt och allvarligt brott”. Även socialnämnden synes anse att brottet var allvarligt. Av utredningen framgår visserligen inte vilka misstankar som riktades mot BB men mot bakgrund av vad som har kommit fram utgår jag från att det var fråga om ett sådant brott för vilket fängelse kunde följa. Som framgår av det ovan anförda skulle en företrädare

för socialtjänsten därför närvara vid polisens förhör med BB om det var möjligt och det kunde ske utan men för utredningen. Något hinder för socialtjänsten att närvara på grund av polisens utredning har uppenbarligen inte förelegat. Orsaken till att någon företrädare för socialförvaltningen ändå inte var närvarande vid förhöret var enligt remissvaret att det inte var möjligt.

Av remissvaret framgår inte varför det inte var möjligt för någon från socialförvaltningen att vara med vid förhöret med BB. Jag kan av utredningen inte dra någon annan slutsats än att det prioriteringsbeslut som återgetts i remissvaret åtminstone bidrog till att någon företrädare från förvaltningen inte kom till förhöret. Enligt beslutet hade nämligen nedprioriteringar skett av vissa ärendegrupper. Detta innebar bl.a. ”ingen medverkan vid förhör med ungdomar hos polisen”.

En tjänsteman vid en socialförvaltning gör dagligen prioriteringar i sitt arbete. Det är närmast ofrånkomligt att tjänstemannen vid utövandet av sina arbetsuppgifter t.ex. måste välja vilket ärende som skall handläggas först. Detsamma gäller myndigheten som helhet. Det torde finnas ett utrymme för en socialnämnd att besluta om vissa riktlinjer om generella prioriteringar för nämndens verksamhet. En grundläggande förutsättning är dock att sådana riktlinjer inte står i strid med den skyldighet att utföra vissa uppgifter som är obligatoriska för en socialnämnd. Det måste också betonas att sådana anvisningar inte kan vara alltför kategoriskt utformade. Det bör dessutom finnas möjlighet att göra en individuell bedömning i det enskilda fallet och att därmed göra avsteg från de i förväg beslutade prioriteringarna (jfr JO:s ämbetsberättelse 1991/92 s. 211).

Det nu aktuella beslutet om att det inte skulle ske någon medverkan från förvaltningens sida vid polisens förhör med ungdomar som misstänks för brott har fattats av en områdeschef. En chef i arbetsledande ställning kan och skall givetvis ge anvisningar till sin personal om sådana rutinmässiga prioriteringar som har nämnts ovan och ge personalen råd när det gäller t.ex. vilka arbetsuppgifter som bör utföras före andra. I den mån det kan bli aktuellt att fatta ett beslut om riktlinjer för prioritering på ett mera övergripande plan, t.ex. om inriktningen av verksamheten, är detta en fråga som det ankommer på nämnden att ta ställning till. Jag kan inte se att det finns utrymme för en tjänsteman vid nämndens förvaltning att besluta om sådana riktlinjer (se 6 kap. 33 och 34 §§ kommunallagen [1991:900]).

Sammanfattningsvis finner jag skäl att ifrågasätta om det var korrekt att en tjänsteman vid nämndens förvaltning fattade ett allmänt beslut om att företrädare för socialtjänsten inte skulle vara med vid polisförhör med ungdomar som var misstänkta för brott. Däremot är det på grundval av den föreliggande utredningen inte möjligt för mig att avgöra om någon företrädare för socialtjänsten rent faktiskt hade kunnat vara eller borde ha varit med när polisen hörde BB.

I likhet med vad Utredningen om handläggning av ungdomsmål har uttalat anser jag att det bör vara en målsättning för socialtjänsten att medverka så ofta det är möjligt vid polisförhör med personer under arton år. Jag har därför med tillfredsställelse noterat att åtgärder har vidtagits för att utveckla samarbetet mellan socialtjänsten inom områdesgruppen Sättra-Norr och polisen.